

LA COMPILACIÓ DE 1588/89 I LA SEVA RELACIÓ AMB ELS ALTRES CODIS EUROPEUS DEL SEGLE XVI¹

Montserrat Bajet

1. Introducció²

Es pretén fer un estudi de conjunt que permeti situar un aspecte de la història nacional, la compilació de les lleis fonamentals del Principat realitzada el 1588-89³, i en especial el volum segon, que se sistematitzarà seguint, per primera vegada, el model de Justinià, en un context ampli i comparatiu d'àmbit europeu⁴.

1. Col·leccions de costums i codis europeus

A partir del segle XIII la cultura jurídica del *ius comune* farà possible fer, a més de les col·leccions de costums, lleis, constitucions i estatuts⁵, compilacions o codis en el sentit històric del terme, és a dir, reunir material jurídic divers formant un conjunt sistematitzat que contindria una part important del dret amb força obligatòria de llei i que permetria un millor coneixement del dret⁶.

1.1 Les col·leccions de costums i lleis

Europa es caracteritza a l'edat mitjana per la presència de costums diferenciats segons les diverses regions.

La tendència a enfortir la seguretat jurídica farà necessari posar els costums per escrit, cosa que es farà a través de redaccions. Entre els segles XII i XVI els costums es reuniren en col·leccions, en uns casos privades i en d'altres encarregades pel poder, és a dir, oficials.

---

1. Aquest treball s'emmarca en les línies de recerca del projecte d'investigació: Història d'una institució jurídica: la monarquia a la Corona d'Aragó. Subvencionat pel MEC (referència PB96-0284) Investigador principal: De Montagut Estragués, Tomàs.

2. Agraïco al Dr. Tomàs de Montagut els materials sobre les compilacions de 1495 i de 1588/89 que m'ha proporcionat, i les indicacions i suggerències al llarg del treball.

3. *Constitucions y altres drets de Catalunya compilats en virtut del Cap. De cori XXIV de las corts per la S. C. y reyal maïestat del rey don Felip nostre senyor celebradas en la vila de Montsó, any MDLXXXV*. A partir d'ara CYADC, 1588-89.

4. Com proposa ELLIOT a «Catalunya dins d'una Europa de monarquies compostes», pàgs. 11-23, vol. I. *Actes. Les Institucions Catalanes (segles XV-XVII)*. Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Pedralbes Revista d'història Moderna, 13, I-II. Barcelona 1993.

5. GARCIA-GALLO, A.: *Manual de historia del Derecho Español*. T. I., pàg. 267. Madrid 1984.

6. Cal distingir el terme codi en el sentit històric a partir del *Còdex*, del significat habitual d'aquest terme. En sentit actual, vegeu PESET, M. i altres *Historia de las constituciones i los códigos*, València 1997; ESCUDERO, J.A.: *Curso de Historia del Derecho*. Madrid 1990.

En general, a partir del segle XV les redaccions oficials de costums es converteixen en llei⁷.

D'altra banda un dels factors que transforma el dret a partir del segle XII és l'aparició de la legislació, a nivell local, de principats o d'estats naixents⁸. A partir del segle XIII, es dona a tot Europa activitat legislativa més o menys intensa coincidint amb l'aparició d'estats en el sentit modern del terme⁹. La llei emana d'una autoritat identificable, que exerceix el poder de formular una norma i donar-li força obligatòria en l'espai i el temps. Ciutats, prínceps o reis se senten amb prou autonomia per fer lleis, és a dir, han adquirit el poder per imposar als seus habitants les regles de dret per via d'autoritat¹⁰.

Malgrat que coexisteixen, la llei es distingeix del costum perquè l'autoritat del qual emana és imperceptible, el contingut és enunciat en termes poc rigorosos, el moment d'entrada en vigor i el domini territorial és difícil de circumscriure.

A partir, doncs, del segle XIII, el costum¹¹ deixa de ser l'única font de dret, ja que la llei, imperial, reial, senyorial o urbana ocupa un lloc cada vegada més important.

La llei ha de promulgar una regla imperativa en nom de l'autoritat pública per ordenar les relacions entre els membres d'una col·lectivitat pública. Promulgada per paraula o per escrit de manera que ningú pugui al legar ignorància, s'imposa que sigui constrictiva, que sigui garantida per l'autoritat pública, un individu o una institució que per si mateix o per delegació tingui tota o una part de la potestat.

La redacció de costums fou, en certs casos, un primer esforç de codificació.

1.2 Un model comú a tot Europa: el *Còdex iustiniaus*

La recepció al segle XIII del dret romà¹² permetria una racionalització del dret i, com a conseqüència, la reunió i nova distribució dels textos legals: els costums, les lleis, els privilegis o els drets de la terra, seguint les pautes del *Còdex*, a fi de que fossin accessibles a tots els pràctics del dret.

L'obra de la ciència jurídica romana s'havia conservat en el *Corpus Iuris*, que era segons els glosadors *ratio scripta*, és a dir, la ciència del dret, per la qual cosa era la font del dret que reflectia l'ordre establert per Déu en la ruda naturalesa, el qual tanmateix era l'ordre racional que estava vigent al món¹³.

A més, el dret romà i canònic, com a resultat de l'estudi que se'n fa a les universitats, es converteix a tot Europa en font supletòria, d'entrada a Itàlia i el Sant Imperi; més tard a França, Anglaterra i els països escandinaus¹⁴.

El coneixement i divulgació del *Còdex*¹⁵ i de les constitucions promulgades per Justinià (dirigides a la formació del *Còdex*) probablement permetia, al estudiosos del dret aplicar nous criteris a l'hora de fer els llibres de lleis o de costums.

El mateix Codi de Justinià era un model a seguir a l'hora de reunir materials legislatius de diversa índole sota un mateix entramat de llibres i títols, entramat que li donava unitat de contingut¹⁶.

Justinià emprà el terme *Còdex* per designar la unió material i sistemàtica de diversos elements jurídics, amb força d'obligar, que anteriorment estaven dispersos¹⁷.

7. CANNATA, C.A.: *Historia de la ciencia jurídica europea*, Madrid, 1996. Pàg. 139-143.

8. GILISSEN, J.: *La coutume*, Tipologie des sources du moyen âge occidental núm. 41. Belgium 1982. Pàg. 50-61.

9. Sobre l'existència d'Estat modern veure LALINDE, J.: «Depuración histórica del concepto de Estado», pàgs. 19-58, a *El Estado español en su dimensión histórica*, Barcelona 1984.

10. GENICOT, L.: *La loi*. Tipologie des sources du moyen âge occidental núm. 22. Belgium, 1977. Pàg. 12-20.

11. GOURON, A.: «Observations sur l'histoire du droit coutumier en Europe occidentale» pàgs. 51-67 a *Història del pensament jurídic*, Barcelona 1999.

12. Malgrat que a Occident i durant la edat mitjana no s'esborra tota la petja de l'obra legislativa de Justinià, com es demostra per la persistència de textos que aplegan la tradició com ara els *Epitome Codicis*, o les *Summae codicis*.

13. MONTAGUT, Tomàs de: *Història del dret espanyol*. Barcelona 1997. Pàg. 82-86.

14. CANNATA, C.A.: *Historia de la ciencia jurídica europea*, Madrid, 1996. Pàg. 142-172.

15. Azo de Bolonya redacta un compendi del Codi de Justinià, la *Summa Codicis*, que serà àmpliament divulgada.

16. FONT RIUS, J.M.: *Apuntes de Historia del Derecho Español*, Barcelona 1974, pàg. 153-159.

17. Constitució. *De Novo Codice Faciendo*, (any 528).

Pel que fa a la formació del Nou Codi¹⁸, Justinià ordenava que el nou llibre respongué a les següents qualitats:

1) Compondre lleis certes, redactades breument, extretes de codis anteriors i de les noves constitucions¹⁹.

2) Reunir les disposicions disperses, recol·locar-les o distribuir-les en capítols per raó de la matèria que recopilaven i col·locar-les en títols convenients, conservant, però, la data de promulgació i ordenades cronològicament²⁰.

3) Fer una llei fonamental, que garantís el respecte a les normes de rang superior perquè el material no contingut en el codi, com les disposicions comunicades per rescripte a determinades persones o donades per pragmàtica sanció i també les pragmàtiques concedides a ciutats, corporacions, escoles, escriptories, oficis que concedissin algun privilegi, s'hagués d'observar sempre que no contradigués les constitucions²¹.

4) Fer una sola normativa amb la finalitat de compondre lleis certes per a la ràpida decisió dels litigis²².

5) Donar publicitat a les lleis, que hauran de poder ser conegudes pels qui les han de complir²³ per la qual cosa s'estableix que els llibres de lleis siguin venuts a bon preu²⁴.

6) Evitar els possibles defectes, ja siguin analogies, ja siguin contradiccions per tal que el text resulti precís i rigorós²⁵.

7) Abrogar i eliminar de la compilació les constitucions supèrflues o deixades sense efecte, les semblants i les contradictòries²⁶.

El mètode dels compiladors seguint la tradició clàssica hauria de ser: Confrontació dels passatges relatius a un mateix concepte de manera que no es trobin lleis ni contradictòries ni iguals ni similars ni tampoc dues lleis per un mateix cas²⁷.

En resum, en el *Còdex* es pretenia una organització normativa compilada²⁸ sobre la base de la preeminència de la llei fonamentada en la claredat, el rigor i l'estabilitat.

Al segle XIII l'activitat dels glossadors va tenir gran influència sobre el desenvolupament de la ciència jurídica a l'Europa occidental, en particular, de l'escola de Bolonya. L'escola de Bolonya representa la restitució de la ciència jurídica romana perquè, en efecte, pretén fer comprensible als seus contemporanis l'àmplia i complicada obra de Justinià²⁹. La *Magna glossa* d'Accursi recull i difon la tasca dels glossadors anteriors i transmet a la posterioritat les notes fetes els continguts del *Còdex*³⁰.

Des de l'òptica dels juristes del segle XVI i XVII³¹ el *Còdex* ofereix un ordre, a partir de les diverses categories del dret. El *Còdex*, doncs, s'ha compilat, s'ha fet reunint normativa procedent de diversos llocs i moments, però s'ofereix sota una sistemàtica. I aquest ordre o model serà seguit en alguns llibres de dret, en especial l'ordre dispositiu que es deriva de l'ordenació dels títols dins de cada llibre.

18. Constitució *Haec, quae necessario* (any 528).

19. *Haec, quae necessario* (any 528) paràgraf 2; *Deo auctore* (530) paràgraf 1.

20. *Haec, quae necessario* (any 528) paràgraf 4.

21. *Summa reipublicae* (any 529), paràgraf 4.

22. *Haec, quae necessario* (any 528) paràgraf 2 i 3.

23. *Summa reipublicae* (any 529), paràgraf 5.

24. *Dedit nobis* (any 533) paràgraf 12.

25. *Cordi nobis est* (any 534) paràgraf 3.

26. *Summa reipublicae* (any 529) paràgraf 1; *Cordi nobis est* (any 534) paràgraf 3.

27. *Tanta circa* (any 533).

28. La dispersió temàtica i la quantitat de material jurídic existent obligà a «compilar»: etimològicament derivat de *pila*, i *pillare*, «pillar», «voler». «*Ce sens de voler, piller est surtout fréquent dans les composés: compilo, qui dans la langue littéraire s'est dit d'un écrivain qui pille ou plagie un autre.*» *Dictionnaire Etymologique de la Langue Latine, histoire des mots*, pàg. 506-507. París 1994. Vegeu també: *Freund's Latin Dictionary*, Oxford..., pàg. 1376 ???...comprovar.

29. MONTAGUT, Tomàs de, *Història del dret espanyol*. Barcelona 1997, pàg. 91-95; LATORRE, A.: *Iniciación a la lectura del Digesto*. Barcelona, 1978, pàg. 68.

30. *Corpus Iuris Civilis Iustinianei*. Studio Ioannis Fehi. T. quartus, reimpressió ed. 1627. Osnabrück, 1966. *Glossa magna vol. IV*.

31. PACHECO, F.L.: «Los juristas catalanes y la *opinio doctorum* (notas), pàgs. 295-307, vol. I, A.H.D.E., tomo LXVII, Madrid 1997. CAVANNA, A.: *Storia del diritto moderno in Europa* pàgs. 172-236. Milano 1982

En primer lloc, es distingeix entre dret diví o sagrat, que es trobarà al llibre primer, i dret humà, que ocuparà part del primer i els dotze restants.

En segon lloc, estableix l'organització dels mitjans per resoldre els conflictes d'interessos, és a dir, l'activitat judicial: llibres 1 al 3.

En aquest sistema el príncep ocuparà un lloc preminent perquè tenia tota la jurisdicció, és a dir, la potestat pública que obliga a fer dret, i a donar resolucions als conflictes.

En tercer lloc, s'estableix el dret substantiu per facilitar als ciutadans, a partir dels seus desitjos, els mitjans per disposar en forma jurídica les relacions socials que els afecten i els mecanismes per assolir-ho. Estableix, per tant, com s'han de fer els contractes, regular les successions, les donacions i altres actes, llibres 4 al 8. El llibre 9 tracta de dret *criminal*. Els llibres 10 al 12 pertoquen al dret fiscal, municipal i de les magistratures que no estan lligades a la jurisdicció del príncep.

1.3 La sistematització de les lleis i els costums entre els segles XIV i XVII

Vanderlinden estudia el concepte de codi i l'existència a l'Europa occidental abans del segle XIX d'una noció de codi comú a la història del dret dels diferents països.³²

Les obres fonamentades en l'arrel cod. no representen la totalitat dels fenòmens de codificació. Reapareixen per expressar la cohesió material de fonts diverses els termes llibre o volum, o per a la cohesió organitzada, el terme corpus, compilació i recopilació. Es recullen termes que entre els alemanys i els holandesos signifiquen llibre de contingut jurídic *hand-boek* i *Gesetz-buch*. Per tant, les obres anomenades codi constitueixen una part del fenomen de la codificació europea, però més enllà de les paraules, com diu Vanderlinden, trobem sovint el fenomen³³ i ens podem referir a autèntics codis malgrat el títol formal que els acompanya³⁴.

L'herència romana es fa especialment ostensible al segle XVI. Dues obres, el *Còdex d'Alexandria* i el *Codi Henry III*, s'acosten molt als seus homòlegs romans.

El fet que el codi constitueixi un conjunt es trobarà en tots dos casos, marcant així una cohesió estrictament material.

El contingut d'aquestes dues obres és la legislació de la vila d'Alexandria o la dels reis de França.

No hi ha cap dubte que l'objectiu dels autors és facilitar el coneixement del dret a tots els justiciables.

En els dos casos es menciona els defectes en la presentació de les fonts de dret en vigor a les quals els autors dels codis entenen que hi posen remei a fi d'atendre l'objectiu que ells s'han proposat.

Al segle XVI només el *Còdex d'Alexandria* i el *Codi Henry III* tenen l'apel·latiu específic de codi, però paral·lelament a aquests codis existeixen a l'Europa occidental des del segle XIV i, fins i tot, des del XIII, obres que no tenen pròpiament el nom de codi però que tenen els mateixos caràcters. Aquestes manifestacions es troben en diversos espais geogràfics, la península ibèrica, Alemanya o Escandinàvia. Probablement podem explicar

32. VANDERLINDEN, J.: *Le concept de code en Europe occidentale du XIIIe au XIXe siècle. Essai de définition*. Bruxelles 1967.

33. VANDERLINDEN, *op. cit.*, pàg. 233: «L'expressió de la forma de codi es transforma poc al llarg d'aquests segles...».

34. *Corpus Iuris Canonici* (1580); França: *Oratio de concordie et unione consuetudinum franciae* (1550).

Petitions des Etats généraux de Blois (1576).

Lettres de privilège relatives au «Code Henry III» (1587);

Itàlia: *Còdex statuum d'Alexandrie* (1547). Gadaldino «*Dedicaces de Gadaldino au libro delle provisioni de Modene*» (1578).

Costumes d'Aoste «*Lettres patentes relatives aux Coutumes générales d'Aoste*» (1574-1586). *Liber statuum Arretii* (1586);

Alemanya-Àustria: *Reformation Gerichts-Ord-nung, Buech der Land pot Landsurd-mung* (1516)-(1518)-(1520).

P. Escandinaus: *Krabbe Préface à une traduction de la Jyske lou d'Erik Krabbe* (1550); P. Baixos: *Ordonnance de Charles V du 7 octobre* (1531).

Pole *Dialogue imaginaire entre Reginald Pole et Thomas Lupset* (1534). *Coutume d'Ypres. Actes divers relatifs aux Coutumes de la ville d'Ypres* (1535).

Edouard VI «*Discourse on the reformation of certain abuses*» d'Edouard VI d'Angleterre (1551).

Keurbock d'Haarlem. Prologue au Keurbock de la ville d'Haarlem (1557). *Coutumes d'Anvers. Actes relatifs aux Coutumes d'Anvers* (1578-1582).

aquest fet perquè en els segles XIV, XV i XVI el terme *Còdex* s'utilitzava tan sols per anomenar el codi per excel·lència, el *Còdex de Justinià*, i el trobem poc utilitzat per designar una sèrie d'obres la majoria de les quals són recopilacions realitzades en forma oficial o privada.

Segons Vanderlinden a Europa els codis, hagin o no estat anomenats així, presenten uns caràcters essencials que els diferencien d'altres llibres de lleis, i aquets trets estan relacionats amb la forma, el contingut i els atributs.

1.3.1 La forma

Pel que fa la forma ha de ser el resultat de la unió de diverses parts en un tot, i s'explica per la tècnica pròpia de la sistematització³⁵. Per la seva forma, un codi és un conjunt que reuneix elements que anteriorment estaven dispersos. Aquesta noció purament material té les primeres manifestacions a Roma i continua fins al segle XIX. De manera, doncs, que les fonts disperses es reuneixen i distribueixen segons un ordre intern o sistemàtic³⁶.

Els codis, doncs, contenen maneres de formular dret en aplicar-lo a una societat determinada i a un moment determinat. La sistematització fa que no siguin tan sols reculls de legislació anterior, sinó que es pretén fer obra nova, partint de la tradició però reelaborada, és a dir, coordinada i ordenada, amb el desig que serveixi a la justícia³⁷.

Ja no es limiten a recollir lleis o normes anteriors, sinó que es reestructuraran d'una forma nova, més senzills i clars.

1.3.2 El contingut

Pel que fa al contingut, el caràcter essencial radica en el fet que ha de constituir un conjunt o tot el dret, o en altre cas, una part important de les fonts o d'algunes branques, és a dir, una part important del dret que té força obligatòria de llei³⁸. En aquest aspecte, com assenyala Vanderlinden, l'obra més remarcable és la d'Alfons X de Castella, que se situa als inicis de la història de la codificació europea.

Les diverses fonts del dret, la llei, el costum i la jurisprudència o la doctrina són el contingut ideal dels codificadors.

1.3.3 Els atributs

Els atributs dels codis es dirigeixen a millorar el coneixement del dret, el sentiment d'ignorància i les conseqüències d'aquesta ignorància.

Un dels primers atributs és fer una obra fàcil de comunicar per estar dotada d'una estructura i d'un contingut i assegurar la difusió de l'obra³⁹.

És un atribut d'un codi el fet de permetre un millor coneixement del dret; La fórmula adoptada consisteix a dir que el codi ha de posseir uns atributs que ens permetin el coneixement del seu contingut i, per tant, haurà de ser breu, complet i maniobrable. Els

35. Els regnes hispànics: tota la legislació es recull periòdicament en Recopilacions generals que segons Pérez Martín es mantenen en la línia iniciada pels Codis de dret romà i es limiten a recollir el material legislatiu vigent. PÉREZ MARTÍN, Antonio; SCHOLZ, José M., *Legislación y jurisprudencia en la España del Antiguo Régimen*. Universidad de València Secretariado de Publicaciones. València, 1978.

36. Aquest és el cas dels *Privilèges d'Orange*, 1607. Promulgats per Philippe-Guillaume al principat d'Orange al migdia de França. Colbert també té grans projectes relatius a la codificació del dret Francès. Lluís XIV en el seu programa de reforma de la justícia es proposa crear grans corpus que reuneixin les ordenances per matèries, i entre 1667 i 1681 es publicaran els textos definitius, *Ordonnances de Louis XIV*, que contenen les ordenances sobre la justícia civil, criminal, les aigües i el bosc, el comerç i la marina. I el d'un gran ordenament de costums locals: *Coutume d'Ypres*, 1535; *Keurbock d'Haarlem*, 1557; *Coutumes d'Anvers*, 1578-1582. Es tracta de codificacions del dret urbà, derivades de l'ordenança de Carles V, *Ordonnance de Charles V du octobre*, (1531).

37. ORESTANO, R.: *Introduzione allo studio del diritto romano*. Problema della «dispositio», pàg. 133-173.

38. Un exemple de contingut de normativa urbana és el *Còdex statuum d'Alexandrie* (1547).

39. A Baviera Guillem IV ordenà el dipòsit, a cada un dels tribunals del país, d'un exemplar de *Reformacion Gerichts-Ord-nung*, *Buech der Land pot Landsurld-nung*. (1516)-(1518)-(1520) Guillem IV de Baviera promulgat l'any 1520.

objectius són sovint contradictoris, si el contingut és molt extens dificulta la maniobrabilitat del codi⁴⁰.

2. La sistematització en el Volum II de la Compilació de 1588/89.

*Constitucions y altres drets de Catalunya compilats en virtut del Cap. De cort XXIV de las corts per la S. C. y reyal maiestat del rey don Felip nostre senyor celebradas en la vila de Montsó, any MDLXXXV.*⁴¹ La compilació de 1588/89, també anomenada *nova compilació* sorgeix per la necessitat de posar al dia la legislació posterior a la compilació de 1495⁴² tenint en compte l'abundant legislació produïda a les corts de Barcelona del 1503, Montsó del 1510 i 1512, Barcelona 1520, Montsó 1533, 1537, 1542, 1547 i 1553, Barcelona del 1564, Montsó del 1585. Tambè s'ha d'eliminar la normativa derogada.

Fou impresa de 1588 a 1589 a Barcelona per Hubert Gotart. La Generalitat es féu càrrec de la impressió⁴³. Es presentà en tres volums amb numeració pròpia, però relligats junts formant una sola obra.

La influència del Codi de Justinià es fa patent en el volum primer des de 1412-23, i tindrà continuïtat el 1495 i 1588-89⁴⁴.

El volum segon en canvi es sistematitzarà seguint el Codi de Justinià per primera vegada el 1588-89.

2.1 La forma

El volum II. A l'hora de fer el volum segon la tasca devia ser especialment complexa⁴⁵. A la dispersió temàtica s'hi havia d'afegir la diversitat de les fonts. Calia reunir les principals disposicions en una obra unitària i sistemàtica que facilités als interessats el seu coneixement i maneig. El 1495 el material jurídic *pragmàtiques, privilegis, concordies, provisions, e altres coses*⁴⁶ s'havia agrupat a la segona part i classificat a partir d'un criteri referit a la categoria d'ordres o estaments segons a quin grup s'adreçava⁴⁷.

El 1588/89 s'imposaria el sistema del *Còdex*, és a dir, es reclassificarà tot el material i s'ofereix un nou ordre, a partir de les diverses categories del dret⁴⁸.

Per tant, seguint les pautes del Codi de Justinià es compila, és a dir, es recull matèria jurídica de fonts diverses i s'organitzen les matèries amb una sistemàtica nova. La trama són els conceptes: els títols; l'ordit, el material jurídic divers.

40. És el cas de l'obra de Duchesnes i De la Marre que recull en el seu *Code de Police* (1757), de dotze volums, un autèntic codi i reglament de comerç.

41. A partir d'ara CYADC, 1588/89.

42. *Constitucions de Catalunya, incunable de 1495*. Barcelona 1988. «Estudi introductorio», a càrrec de JOSEP M. FONT I RIUS, pàg. XI-CXXXVII. (A partir d'ara CYADC 1495.)

43. MONTAGUT, T. DE: «Les compilacions del dret general Català» a *Glossae* n^o7, 1995, pàg. 113-133.

44. ABADAL Y VINALS, R.; RUBÍO Y BALAGUER, J.: «Notes sobre la formació de les *Compilacions de Constitucions y altres Drets de Catalunya* y de *Capítols de Cort referents al General*» Barcelona 1910, pàg. 409-445; PÉREZ MARTÍN, A.: «Génesis de las *Compilaciones del Derecho Catalán*» a *Extrato da Studia Gratiana Vol. XXIX*, pàg. 685-708. Pàg. 697; BAJET ROYO M.: *La compilació de 1588/89: notes sobre la seva sistemàtica* (comunicació presentada a les jornades de H^o del dret celebrades a Ascó, 1997 en premsa)

45. L'elaboració de l'obra no era una tasca fàcil, el quadern manuscrit V-49 que, segons Font Rius, és una possible mostra de la labor preparatòria de la compilació de 1564 reflecteix el treball dels compiladors i els problemes que havien d'afrontar a l'hora de sistematitzar-ho tot al volum I. ACA, fons de la Generalitat, sig. V-49; vegeu també, *op. cit.*, BAJET ROYO M.: *La compilació de 1588/89: notes sobre la seva sistemàtica*.

46. *Pragmàtiques, privilegis, concordies, provisions, e altres coses fahents per los staments de cathalunya, axi en particular per quiscun stament, com en general per tots los poblats en lo principat de cathalunya* CYADC 1495, [573].

47. *Dels privilegis stament ecclesiastic*, CYADC 1495 [577]; *Privilegis atorgats a les persones del stament militar* [608]. *Privilegis e altres coses fahents per la ciutat de Barcelona* [632]. *Pragmàtiques e altres coses fahents per los poblats en lo present principat de Catalunya* [713].

48. Vegeu un exemple: *Capítols e privilegis atorgats per Ferran II en la primera cort de barcelona a l'estament ecclesiastic* (8 octubre 1481), *Privilegis concedits a l'estament ecclesiastic*:

CYADC 1495, pàg. [595], CYADC 1588/89, 10.2.4.

CYADC 1495, pàg. [596], CYADC 1588/89, 1.4.4.

CYADC 1495, pàg. [596], CYADC 1588/89, 3.3.5.

CYADC 1495, pàg. [596], CYADC 1588/89, 1.7.1.

D'aquesta manera, la sistemàtica adoptada pels compiladors fou la següent: deu llibres sense rúbrica pròpia, subdividits en títols rubricats. Dins de cada títol distribuïren el material legislatiu, segons el contingut, en capítols ordenats cronològicament.

Observem que tot el material, tant el que ja havia estat reunit a la compilació de 1495 com el que es va compilar de nou, es reagrupa en deu llibres i es redistribueix en títols amb rúbrica pròpia, indicativa de la matèria concreta de què tractaven⁴⁹.

Els llibres segueixen l'ordre justinianeu. El Llibre primer es divideix en 28 títols, els nou primers tracten de dret eclesiàstic, els restants tracten de les fonts del dret, de la jurisdicció del príncep, dret públic i els oficials reials.

Els llibres segon, tercer i quart tracten drets d'obligacions i contractes i dels processos; el cinquè i sisè tracten de dret sustantiu: matrimoni, donacions, testaments. El llibre setè i vuitè, sobre la manera com es pot defensar el litigant amb interdictes, apel·lacions i altres accions; el llibre novè, la justícia criminal i, el llibre desè, de dret del fisc.

La sistemàtica i el nombre de llibres coincideix amb el volum primer, però no el nombre de títols ni les rúbriques⁵⁰. També es diferencia del volum I en el fet que, en aquest, cada capítol anirà precedit per un encapçalament amb el nom del sobirà i de les Corts. En el volum segon⁵¹, en l'encapçalament de cada capítol es feia constar, en primer lloc, la procedència de la norma: el nom del monarca, si era un privilegi, una pragmàtica, una sentència reial o un capítol de Cort; si era una ordinació del consell i prohoms de Barcelona; si era una butlla es feia constar el nom del papa i l'any de pontificat; en segon lloc, s'indicava a quin grup social anava destinat, ressaltant així que eren normes amb la mateixa força de les lleis generals, però limitades en l'àmbit d'aplicació.

49. Títols del llibre primer: 1. De las sanctas Esglesias, cosas, y privilegis lurs; 2. De Bisbes, Prelats, clergues, y religiosos, cosas, y privilegis lurs; 3. En quins casos los clergues son tenguts respondre al senyor Rey dels deguts serveys; 4. De capturas de clergues, e liberatio de aquells; 5. De cosas prohibidas als clergues; 6. Dels qui entran en religio; 7. De excommunicats; 8. De la sancta inquisitio, ministres, e familiars de aquella; 9. De la sancta Crusada; 10. De leys, usatges, y constitutions; 11. De costumars, y diversos styls de corts; 12. De statuts, y ordinacions; 13. De las consuetuds de Barcelona, vulgarment ditas lo recogoverunt proceres; 14. De reparatio de greuges; 15. De manutentias. 16. De privilegis militars, e a quis poden concedir, e de lurs congregacions; 17. De guiatges; 18. Si contra dret, o utilitat de la cosa publica sera alguna cosa impetrada; 19. De offici de Camerlens, majordom, y altres de la casa del Rey; 20. De offici de Thesorier; 21. De offici de Balle general; 22. De offici de conservador general; 23. De offici de veguer, soisveguer, balle, sotsballe, e altres oficials Reials, e a que son tenguts; 24. De offici de jutges delegats; 25. De offici de jutges de taula; 26. De offici de consellers, pahers, jurats, consols, procuradors, e altres administradors de la cosa publica; 27. De cosas prohibidas als oficials; 28. Com han de esser tractats los strangers en Catalunya. Títols del llibre segon: 1. De trevas conventionals; 2. De arbitres e arbitradors; 3. De advocats.

Títols del llibre tercer: 1. De jurisdicchio de tots jutges, y for competent; 2. De contentions de jurisdicchio, y occupatio de temporalitats; 3. De evocations de causas en la Rey al Audientia; 4. De donar libell, o demanda; 5. De recusatio de ots jutges, e causas de sospita; 6. De testimonis; 7. Del orde judiciari de la cort del veguer, y balle de Barcelona; 8. De custodia de processos.

Títols del llibre quart: 1. De emparas, y sequestres; 2. De servituts; 3. De salaris; 4. De notaris; 5. De compra, y venda; 6. De usuras; 7. De loguers; 8. De commersis; 9. De vectigals, leudas, peatges, e impositions; 10. De fogatges; 11. De collectas, y tallas; 12. De dret emphiteotic, luysmes, y forescapis; 13. De homens propis; 14. De delmes, primitias, y tascas; 15. De actiona, y obligations, cartas de comandas, y scriptura de terç; 16. De corsaris.

Títols del llibre sinque: 1. De sposallas, y matrimonis; 2. De privilegis dotals.

Títols del llibre sise: 1. De testaments; 2. De lexas pias; 3. De legitima, e divisio de aquella; 4. De inventaris;

Títols del llibre sete: 1. De supplications de sententias; 2. De appellacions, e nullitats de sententias; 3. De executio de cosa judicada; 4. De alienacions fetas en frau de creadors. Títols del llibre vuyte: 1. De violentia, y restitutio de despullats; 2. De marcas, penyora-ments, e fadigas.

Títols del llibre nove: 1. De accusacions, inquisitions, denuntiations, e orde de juys criminals; 2. De homicidis; 3. De adulteris, y strupos, e que vils fembras no stigan entre bonas; 4. De alcauots, ruffians, donas publicas, y hostalers de aquellas; 5. De reptats de bausia, e trahitio; 6. De desafius; 7. Quant sie licit, e no a quiscu venjarse sens jutge; 8. De fautoria; 9. De injurias, y dany donat; 10. De prohibitions de armas; 11. De naufrag; 12. Que alguno gos edificar en lo ribatge de Barcelona; 13. De desuspatio de nafrats; 14. De somatent y sacramental; 15. De custodia de presos, y dret de carcelatge; 16. De pobres presos; 17. De inanleutas; 18. De remissions de crims, y composicions; 19. De tormentos; 20. De bandejaments; 21. De bans, e penas pecuniarias; 22. De annotatio de bens; 23. Dels bens dels condemnats.

Títols del llibre deze: 1. De dret de fisc, y de las suas regalias; 2. De coronatges, y maridatges; 3. De remissio de alguns drets fiscals; 4. De pau, y treva; 5. De moneda. etc.

50. BAJET ROYO M.: *La compilació de 1588/89: notes sobre la seva sistemàtica* (comunicació presentada a les jornades de H^o del dret celebrades a Ascó, 1997 en premsa), apèndix documental.

51. En el volum segon es va recollir dret general i particular agrupat per matèries i els privilegis es recol·locaren distribuïnt-los en els títols corresponents, però guardant el caràcter excepcional, en l'encapçalament es feia constar que era un privilegi i a quin grup social anava destinat, ressaltant així que eren normes amb la mateixa força de les lleis generals, però limitades en l'àmbit d'aplicació. BAJET, M.: *op. cit.*, pàg. 19.

2.2 El contingut

El contingut recollit el 1588-89 es troba perfectament indicat en les taules finals del volum segon de la compilació⁵², el que interessa conèixer és si el mateix material ja havia estat recollit a CYADC 1495 i, per tant, posar de manifest la continuïtat de l'obra malgrat els canvis formals⁵³.

Per això, per examinar la matèria que contribueix a formar el volum segon, hem agrupat el material compilat amb els següents criteris: 1) Material compilat el 1588-89 que ja havia estat compilat el 1495; 2) Material recopilat el 1588-89, produït abans de 1495 però no recollit a la compilació de 1495; 3) Material que conté la compilació de 1589/89 produït després de 1495. Finalment, i per tal de veure la relació de continuïtat amb la CYADC 1495, es fa atenció a un conjunt de documents recopilats el 1495 i que de moment no hem pogut identificar en el 1588-89⁵⁴.

2.2.1 Material compilat el 1588-89 i que ja havia estat compilat el 1495. Partirem de l'ordre imposat el 1495.

*Estament eclesiàstic*⁵⁵:

En relació amb la normativa referent a l'estament eclesiàstic, es recull el mateix contingut normatiu que el 1495. Cal, però, tenir en compte que una sèrie de pragmàtiques i privilegis que el 1495 apareixien en una versió sumària, a 1588, tindran una versió extensa i en llatí⁵⁶. La *Concòrdia de la reina Elionor ab lo cardenal de Comenge* (juny 1372) que el 1588/89 trobem en el volum segon procedeix de la primera part de la compilació de 1495⁵⁷.

*Estament militar*⁵⁸:

Pel que fa als privilegis atorgats a les persones de l'estament militar, trobem: pragmàtiques, privilegis i una sentència, tot el material legislatiu present a CYADC 1495 es recull el 1588/89.

*Privilegis e altres coses faents per la ciutat de Barcelona*⁵⁹.

En aquest apartat es troben pragmàtiques i privilegis referents a la ciutat de Barcelona però que possiblement s'estenien a moltes altres poblacions del Principat⁶⁰. Tots es recullen el 1588 excepte el document donat per Jaume II *Algún ciutada de Barcelona...*(5 febrer 1274)⁶¹. Hi ha, però, una sèrie de documents, pragmàtiques o privilegis que el 1495 s'han recollit en una versió breu, i així s'anuncia a les rúbriques⁶². Corresponen a aquest enunciat una primera sèrie de documents que el 1588-89 es recolliran en la mateixa versió⁶³ i una segona sèrie que el 1588-89 s'ha recollit en una versió extensa i en llatí⁶⁴.

52. Vegeu inf. l'apartat atributs.

53. El resultat no es definitiu car l'anàlisi forma part d'un estudi més ampli i comparatiu de les compilacions.

54. Vegeu el problema de la producció legislativa a BAJET ROYO M.: *La producció legislativa a les corts de 1454-48. Evolució posterior*. Comunicació presentada al Congrés de la Corona d'Aragó. Nàpols 1997 en premsa.

55. CYADC 1495 pàg. [577-607].

56. CYADC 1495: *Sumaris de algunes pragmatiques faents per lo dit stament eclesiàstic*: pàg. [605-607] (7 novembre 1379), pragmàtica donada per Pere III; (5 agost 1339), pragmàtica donada per Pere III; (20 juny 1413), pragmàtica donada per Ferran I; (20 setembre 1327), pragmàtica donada per Jaume II; (5 agost 1339), privilegis donats per Pere III; (5 agost 1339), pragmàtica de Pere III; (31 maig 1357), pragmàtica de Pere III; (31 maig 1357), pragmàtica de Pere III; (18 desembre 1359) pragmàtica donada per Pere III.

57. CYADC 1495, pàg. [568-570].

58. CYADC 1495 [608-631].

59. CYADC 1495 [632-712].

60. Vegeu FERRER I MALLOL, M.T.: *El carreratge de Barcelona*, Barcelona 1999.

61. CYADC 1495, pàg. 709.

62. *Sumari de alguns privilegis e altres coses faents per la ciutat de Barcelona en cartes. Rubricas CCCX*, CYADC 1495, [575].

63. CYADC 1495 pàg. [708-9] (nones desembre 1241), pragmàtica donada per Jaume I; (5 setembre 1243), pragmàtica donada per Jaume I; (7 maig 1261-2), pragmàtica donada per Jaume I; (4 juliol 1285), pragmàtica de Pere II; (10 febrer 1392), sentència reial donada per Joan I, (3 desembre 1295) i en el *recognoverunt proceres* pragmàtica donada per Jaume II, CYADC 1495, pàg. [709], CYADC 1588/89 4.8.1; (4 desembre 1289), pragmàtica donada per Alfons II.

64. CYADC 1495, vol.II, pàg. [710-712] (16 agost 1301), pragmàtica donada per Jaume II; (4 desembre 1321), privilegi concedit per Jaume II; (4 desembre 1321), privilegi concedit per Jaume II; (17 febrer 1329), pragmàtica donada per Alfons III; (10 febrer 1330), pragmàtica donada per Alfons III; (5 juliol 1330), pragmàtica donada per Alfons III, CYADC 1495; (12 juliol 1337), prag-

*Pragmàtiques e altre coses faents per los poblats en lo present Principat de Catalunya*⁶⁵.

Es tracta d'un ampli apartat format per pragmàtiques⁶⁶ que afecten tots els habitants del Principat. Com els anteriors casos, recull en un apartat moltes i diverses pragmàtiques i provisions reials que probablement per economia d'espai, estaven només referenciades⁶⁷, extracta d'una sèrie de documents, provisions i pragmàtiques en versió sumària. De la sèrie hem podem fer tres grups: a) de moment no hem trobat la possible correspondència el 1588-89⁶⁸; b) el 1495 en trobem la versió sumària i es repeteix igual el 1588/89⁶⁹; c) el 1588-89 en trobarem una versió més extensa i amb molta freqüència en llatí⁷⁰.

2.2.2 Material recopilat el 1588-89, produït abans de 1495 però no recollit a la compilació de 1495. Consta dels següents documents:

- *Alfons quart en la concordia feta ab lo bras ecclesiastic, dada en locastell de la vila de la Torre de octavi del territori de Napsols a 16 de Janer de 1451. Caps.1-2-4*⁷¹.

- *Joan Rey de Navarra Loctinent general de Alfons quart en lo acte de Cort fet a suplicació del stament ecclesiastic en Barcelona a 9 de abril 1450*⁷².

- *Joan Princep y Loctinent General de Pera Terç. Pragmatica dada en Barcelona 6 de març de 1374*⁷³.

màtica donada per Pere III; (14 novembre 1339), pragmàtica donada per Pere III; (14 novembre 1339), pragmàtica donada per Pere III; (14 novembre 1339), pragmàtica donada per Pere III; (14 novembre 1339), pragmàtica donada per Pere III; (març 1343) pragmàtica donada per Pere III; (1 febrer 1354), pragmàtica donada per Pere III; (6 març 1395), pragmàtica donada per Joan I.

65. CYADC 1495 pàg. [713-779].

66. Hi ha dues excepcions una sentència i una ordinació: *Del loc e aliments donadors a les dones que parden per adulteri* (falta data), sentència reial, CYADC 1495, pàg. [742], CYADC 1588/89, 9.3.3; *De les emparres ques fan a les provisions reals* (13 agost 1421), ordinació pública donada per Maria, consort i lloctinent general d'Alfons IV, CYADC 1495, pàg. [744], CYADC 1588/89, 4.1.2.

67. CYADC 1495, pàg. [745-756].

68. Vegeu infra apartat 2.2.4.

69. Es troben intercalades CYADC, pàg. [746-747], [750], [752-755], [757-773]. (3 juliol 1242), pragmàtica donada per Jaume I; (calendas 1243), pragmàtica donada per Jaume I; (12 abril 1269), pragmàtica donada per Jaume I; (5 maig 1340), pragmàtica donada per Pere III; (-desembre 1340), pragmàtica donada per Pere III; (-desembre 1340), pragmàtica donada per Pere III; (15 desembre 1341), pragmàtica donada per Pere III;

(4 agost 1343), pragmàtica donada per Jaume infant i lloctinent general de Pere III; (4 març 1361), pragmàtica donada per Pere III; (1 abril 1372), pragmàtica donada per Pere III; (10 desembre 1400 o 1410), pragmàtica donada per Martí; (10 octubre 1448), pragmàtica donada per Alfons IV;

Ordinacions fetes per lo senyor Rey don Ferrando segon sobre les taxes de scriuans e altres coses dela cort e casa e officials del senyor Rey (17 setembre 1479) pragmàtica donada per Ferran II, CYADC 1495, pàg. [757-773], CYADC 1588/89, 4.3.7, desenvolupada per capítols numerats i es distibueixen seguits 1-62, excepte els següents fragments que es recolocen en el llibre i títol pertinent: «*excepcio del que es prop dit...*», CYADC 1495, pàg. [770] a CYADC 1588/89, de moment no es troba. «*Que nos pugue pendre o acceptar...*» CYADC 1495, pàg. [770], CYADC 1588/89, 1.27.1.

«*Jatsie per les ordinations...*» CYADC 1495, pàg. [772], CYADC 1588/89, 1.20.1.» *Executori de la dita pragmàtica...*» CYADC 1495, pàg. [772], falta a CYADC 1588/89.

De la treta dels corals (8 octubre 1481) pragmàtica donada per Ferran II. *De les malalties amagades dels sclaus quis venen a us e costum de Barçolona i que donen lloc a evicció* (falta data), ordinació dels Consellers i consell de Barcelona (Joan Lull).

70. CYADC 1495, pàg. [747-756], (2 juny 1302), pragmàtica donada per Jaume II, dirigida al portantevus de governador a Catalunya; (7 octubre 1312), pragmàtica donada per Jaume II i dirigida als oficials de Barcelona; (13 setembre 1328), pragmàtica donada per Alfons III i dirigida a tots els oficials; (9 octubre 1328), pragmàtica donada per Alfons III i dirigida a tots els oficials; (10 juliol 1341), pragmàtica donada per Pere III; (18 gener 1339), pragmàtica donada per Alfons III; (5 juny 1441), pragmàtica donada per Alfons III, 1315 pragmàtica de Jaume II, a CYADC 1495, pàg., comprobar podria ser 3 setembre 1314; (24 juny 1302), pragmàtica de Jaume II dirigida al portantevus de governadors en Catalunya; (4 setembre 1302), pragmàtica de Jaume II; (12 maig 1334), pragmàtica d'Alfons III; (8 juny 1334), pragmàtica donada per Alfons III, dirigida als oficials de Barcelona; (5 maig 1340), pragmàtica donada per Pere III; (-octubre 1335), pragmàtica donada per Alfons III; (14 agost 1341), pragmàtica donada per Pere III, dirigida al portantevus del governador; (17 novembre 1351), pragmàtica donada per Pere III, dirigida a tots i sengles oficials; (4 desembre 1339), pragmàtica donada per Pere III, dirigida a tots i sengles oficials; (4 setembre 1339), pragmàtica donada per Pere III, dirigida a tots i sengles oficials; (4 desembre 1339), pragmàtica donada per Pere III, dirigida a tots i sengles oficials; (12 agost 1340), pragmàtica donada per Pere III, dirigida als consellers i prohoms de Vic; (1 abril 1344), pragmàtica donada per Pere III, dirigida al governador i altres oficials de València; (8 agost 1344), pragmàtica donada per Pere III, dirigida als oficials eclesiàstics de Vic; (16 juliol 1345), pragmàtica donada per Pere III; (9 febrer 1346), pragmàtica donada per Pere III; (1 maig 1346), pragmàtica donada per Pere III dirigida a tots i sengles oficials; (24 novembre 1355), pragmàtica donada per Pere III, dirigida a tots i sengles oficials; (12 maig 1432), pragmàtica donada per Alfons IV; (9 juliol 1398), pragmàtica donada per Martí, dirigida a tots i sengles oficials; (15 gener 1401), pragmàtica donada per Martí; (30 gener 1426), pragmàtica donada per Alfons IV; (12 juny 1444), pragmàtica donada per Alfons IV.

71. 1.1.1; 1.1.2; 1.1.3. Vegeu també, BAJET ROYO M.: *La producció legislativa a les corts de 1454-48. Evolució posterior*.

72. 1.1.4.

73. 1.5.9.

- *Alfons quart, en la concordia feta ab lo bras ecclesiastic dada en lo monastir de sanct Cugat a 20 de Octubre de 1419. Cap.27⁴.*
- *Pere terç. Pragmatica dirigida als oficials de Barcelona dada en Tortosa a 5 de Febrer 1370⁷⁵.*
- *Jaume segon en la pragmatica dada en Barcelona a 17 de Chalendas de Setembre 1316⁷⁶.*
- *Ferrando segon en la sentencia arbitral dada en Guadalupe a 21 de abril 1486⁷⁷.*
- *Lo mateix en la interpretacio de la dita sentencia arbitral dada en Zaragoza a 9 de janer 1488⁷⁸.*
- *Lo mateix en la pragmatica dirigida al Loctinent general, y altres oficials dada en Çaragoça a 9 de Janer 1488⁷⁹.*
- *Lo mateix en la pragmatica dirigida al dit Loctinent general, y altres oficials dada en Çaragoça a 9 de Janer 1488⁸⁰.*
- *Alfons quart en la concordia feta ab lo bras ecclesiastic, dada en lo castell de la vila de la Torra de octavi del territori de Napolis a 16 de Janer de 1451. Cap.3⁸¹.*
- *Pere terç en lo privilegi concedit a la ciutat de Barcelona a 14 de las calendas de novembre de 1339⁸².*
- *Ferrando segon en la sententia arbitral dada en Barcelona a 5 de Noembre 1481 en virtud de acte de Cort⁸³.*
- *Pere terç en la pragmatica dirigida a tots y sengles oficials dada en Barcelona a 28 de març 1354⁸⁴.*
- *Pere terç en la pragmatica dirigida a tots y sengles oficials dada en Barcelona a 4 de las nonas de noembre 1339⁸⁵.*
- *Alfons quart en la concordia feta ab lo braç ecclesiastic dada en lo monastir de Sanct Cugat a 20 de Octubre 1419. Cap.2⁸⁶.*

2.2.3 Material que conté la compilació de 1589/89 produït després de 1495. En el llibre primer: títol 1. *De las sanctas Esglesias, cosas, y privilegis lurs*, dos capítols⁸⁷; títol 2. *De Bisbes, Prelats, clergues, y religiosos, cosas, y privilegis lurs*, quatre capítols⁸⁸; títol 4. *De capturas de clergues, e liberatio de aquells*, 2 capítols⁸⁹; títol 8. *De la sancta inquisitio, ministros, e familiars de aquella*, tres capítols⁹⁰; títol 9. *De la sancta Crusada*, cinc capítols⁹¹; títol 15. *De manutentias un capítol*⁹²; títol 16. *De privilegis militars, e a quis poden concedir, e de lurs congregations*, un capítol⁹³; títol 18. *Si contra dret, o utilitat de la cosa publica sera alguna cosa impetrada*, un capítol⁹⁴.

---

74. 1.14.1.

75. 4.7.1.

76. 4.9.1.

77. 4.13.2.

78. 4.13.3.

79. 4.13.4.

80. 4.13.5.

81. 4.14.1.

82. 6.1.1.

83. 8.1.1.

84. 8.2.2.

85. 9.1.2.

86. 10.3.1.

87. 1.1.5; 1.1.6.

88. 1.2.6; 1.2.7; 1.2.8; 1.2.9.

89. 1.4.5; 1.4.6.

90. 1.8.1; 1.8.2; 1.8.3.

91. 1.9.1; 1.9.2; 1.9.3; 1.9.4; 1.9.5.

92. 1.15.1.

93. 1.16.5.

94. 1.18.1.

Llibre tercer: títol 2. *De contentions de jurisdicció, y occupatio de temporalitats*, vuit capítols⁹⁵; títol 3. *De evocations de causas en la Reyala Audientia*, un capítol⁹⁶.

Llibre quart: títol 9. *De vectigals, leudas, peatges, e impositions*, tres capítols⁹⁷; títol 10. *De fogatges*, un capítol⁹⁸; títol 12. *De dret emphiteotic, luysmes, y forescapis*, un capítol⁹⁹; títol 14. *De delmes, primitias, y tascas*, sis capítols¹⁰⁰.

Llibre novè. títol 1. *De accusacions, inquisicions, denunciations, e ordede juys criminals*, dos capítols¹⁰¹; títol 6. *De desafius*, un capítol¹⁰²; títol 8. *De fautoria*, tres capítols¹⁰³; títol 14 *De somatent y sacramental*, dos capítols¹⁰⁴.

Llibre desè: títol 2. *De coronatges, y maridatges*, dos capítols¹⁰⁵

En resum, el material procedeix fonamentalment dels segles XIV i XV i proporcionalment molt poc del segle XVI.

2.2.4 Documents recopilats el 1495 i que, de moment, no hem pogut identificar el 1588-89¹⁰⁶. Com es pot observar es tracta gairabé sempre de confirmacions de pragmàtiques anteriors.

En resum, en el volum segon es reuneix legislació catalana referent a diverses esferes del dret públic i privat, dret polític i administratiu, dret processal, dret penal, dret civil, dret mercantil, dret eclesiàstic i dret municipal, procedent d'actes legislatius i fonts diverses, pragmàtiques, de privilegis, d'actes de cort, de butlles apostòliques, de sentències reials, de sentències arbitrals, de concòrdies, de consuetuds i d'ordenacions.

2.3 Els atributs

Un dels objectius de les compilacions serà la utilitat pràctica, conservant el text íntegre però fent-lo comprensible i utilitzable fins i tot als usuaris ignorants.

La documentació original es sometia a un conjunt ordenat d'operacions de sistematització que la farien més accessible. El resultat fou una obra més comprensible, còmoda i maniobrable.

Pel que fa al sistema d'informació de la nova distribució del material legislatiu, el volum II disposa de:

- a) La taula dels títols que conté cada un dels deu llibres del segon volum.
- b) La taula alfabètica dels títols amb el llibre, el títol i la pàgina.
- c) Una sèrie d'índexs que són l'exposició del pla sistemàtic en què es distribueixen les lleis recollides dins el cos de la compilació. Els índexs reuneixen el contingut del volum seguint el següent ordre: pragmàtiques¹⁰⁷, privilegis¹⁰⁸, els actes de cort¹⁰⁹, les butlles

95. 3.2.6; 3.2.7; 3.2.8; 3.2.9; 3.2.10; 3.2.11; 3.2.12; 3.2.13.

96. 3.3.1.

97. 4.9.4bis; 4.9.5; 4.9.6.

98. 4.10.1.

99. 4.12.2

100. 4.14.2; 4.14.3; 4.14.4; 4.14.5; 4.14.6; 4.14.7.

101. 9.1.5; 9.1.6.

102. 9.6.3.

103. 9.8.1; 9.8.2; 9.8.3.

104. 9.14.3; 9.14.4.

105. 10.2.5; 10.2.6.

106. CYADC 1495 [745-746], sobre deutes i moratòries (1228, 1251, 1296, 1334, 1428, 1242).

(6 gener 1413), confirmació de la pragmàtica anterior per Ferran I, CYADC 1495, pàg. [735], CYADC 1588/89, no localitzada; (13 setembre 1456), confirmació donada per Joan II, lloctinent d'Alfons IV, CYADC 1495, pàg. [744], CYADC 1588/89, no localitzada; (7 octubre 1309), confirmada per l'infant Jaume, CYADC 1495, pàg. [747], CYADC 1588/89, no localitzada; (10 juliol 1328), confirmada per Alfons III, CYADC 1495, pàg. [747] CYADC 1588/89 no localitzada; (1 abril 1344), Pere III, «*les manleutes passats cinc anys son nules...*», CYADC 1495, pàg. [752], CYADC 1588/89, no localitzada.

Del document *Ordinacions fetes per lo senyor Rey don Ferrando segon sobre les taxes de salaris de scrivans e altres coses dela cort e casa e oficials del senyor Rey* (17 setembre 1479) pragmàtica donada per Ferran II, CYADC 1495, pàg. [757-773],

«*excepcio del que es prop dit...*», CYADC 1495, pàg. [770] a CYADC 1588/89 no localitzat. «*Executori de la dita pragmàtica...*» CYADC 1495, pàg. [772], no localitzada a CYADC 1588/89.

107. *Pragmaticas segons que per llur antiquitat estan designadas, y chalendadas avant pagina. 162. CYADC 1588/89, vol.II, pàg. s.n.*

108. *Privilegis segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designats avant pagina. 166.*

109. *Actes de Cort segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designats avant pagina. 168*

apostòliques¹¹⁰, sentències reials¹¹¹, sentències arbitrals¹¹², concòrdies¹¹³, costums¹¹⁴, ordinacions¹¹⁵.

Les taules són, doncs, una guia pràctica perquè s'hi pugui trobar amb facilitat, d'una banda, tota la normativa agrupada i ordenada segons el criteri cronològic, però precedida del nom del monarca i, de l'altra, el lloc de redistribució ja que quedarà dispersa entre els diversos llibres, títols i capítols. El volum s'acaba amb un repertori o índex alfabètic de matèries.

3. Conclusions

Com altres codis europeus coetanis, la compilació de 1588-89 ofereix una distribució sistemàtica dels textos legals seguint les pautes del *Còdex*, la sistemàtica serà l'instrument que facilitarà el coneixement de la normativa vigent i el maneig dels documents a tots els pràctics del dret, fent-los més accessibles.

El gruix del contingut que trobem al volum segon de la compilació de 1588-89 ja havia estat recollit el 1495. Les variacions que s'han observat i que es presenten caldrà valorar-les posteriorment en el marc d'un estudi comparatiu més ampli i exhaustiu. Una de les novetats de la compilació de 1588-89 és la sistematització del volum segon. Si a la segona part de CYADC 1495 reunia una sèrie documental referida als habitants del Principat col·leccionada, però a partir dels grups socials a què anava referida, l'agrupació de 1588-89 respon a una tècnica d'integració que els és pròpia. Tècnica que permet reunir matèria jurídica procedent de fonts diverses, reclassificar-la i cohesionar-lasegons els conceptes i la sistemàtica present en el *Còdex*.

---

110. *Bullas Apostolicas de diversos summos Pontifices, y Delegats llurs segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designadas avant pagina. 168.*

111. *Sententias Reyals segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designadas avant pag. 169. CYADC 1588/89, vol.II, pàg. s.n.*

112. *Sententias Arbitrals segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designadas avant pag. 169.*

113. *Concordias segons que per llur antiquitat de chalendaris estan designadas avant pag. 170.*

114. *Consuetuts segons que estan designadas avant pagina 170.*

115. *Ordinacions segons que estan designadas avant pagina 171.*